

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentaria Vetustissima & profundissima Super Canticvm Canticorum Salomonis Qvod Hebraice Dicitvr Sirhasirim

Wolbero <de Sancto Pantaleone>

Coloniae Agrippinae, 1630

Liber Quartvs

urn:nbn:de:hbz:466:1-10027

LIBER QUARTVS
COMMENTARIORVM
D. VVOLBERONIS
ABBATIS SVPER CANTICVM
CANTICORVM SALOMONIS.

PROOEMIUM.

SI tantum paruitatis meæ studiū
in hoc præcipuo genere Canti-
ci apud vestram dilectionem pro-
fecisset, vt toto spiritu concitatæ
postpositi temporalium curis cum
Apostolo dicere possitis, *Orabo spi-
ritu, orabo & virtute, psallam spiritu,
psallam & virtute*, multum profe-
ctò cor meum exultaret in Domi-
no; quia non parua hæc mea esset
gratulatio dicere cum Apostolo,
*Philip. 5. gaudium & corona mea vos estis in Do-
mino.* Si enim ad modum cantatio-
nis meæ iam aliquantulum fronde-
tis in Domino, benè collaudatis cā-
ticum, quia hoc nimirum est lauda-
re canticum, canticum experiri &
modum. Quæ autem vis est Can-
tici huius? Secundum nomen eius
quod dicitur *Canticum Canticorum*,
præcellētius & sublimius ferre mē-
tem ad amorem sui Conditoris &
perfectè ab ea deponere quicquid
ad huiusmodi speculationem ex
mundi potest rebus obstare. Si ergo
istam aliquantulum expertæ estis,
dicat vobis concordia & harmo-
nia carnis & Spiritus, quos inuicem

sibi non aduersari, est pulchrè can-
re & rectè modulari. Si ancilla ser-
uit liberæ, hoc est, si caro consentit
rationi, nō est melior, neq; suauior
cōcentus, qui sūmæ placeat diuini-
tati. Hoc nempe est cātare cāticum
nouum & huiusmodi laus est in Ecclesia *Psal. 149
Sanctorū.* Siquidē laus Dei est pia vita
& conuersatio Sanctorū, quia hoc
suum tale viuere, habēt ex Dei gra-
tia & benignitate: inde Deus laudā-
dus est non ipse homo, quia nō hoc
est opus hominis, sed opus Dei ip-
sum hominem iustificantis.

Quid. n. est *Canticum nouū* nisi ve-
nerabile noui testamenti mandatū?
quid est canticum nouum cantare,
nisi veterem hominē exuere & no-
uum induere? *Exuite*, inquit Apo-
stolus *veterē hominē, & induite nouum
qui secundū Deū creatus est in iustitia &
sanctitate*; ergo iustum & sanctū esse
profectò est canticum nouum can-
tare; omnis enim sanctitatis perfe-
ctio ex Euangelicæ institutionis a-
gnoskitur instrumento. Nā cum lex
dicat *non occides*, Euangelium docet *Exod. 20.
sine causa non irascendum*, & cum lex *Matt. 15.*

Quod sit
nouum cā-
ticum can-
tare.

Ephes. 4.

K k

dicat

Quiscantet
rectè canti-
cum Do-
mini.

dicat non mæchandum, Euangelium docet, nec in concupiscentia peccandum. Talis utiq; sanctitatis perfectio nimirum noui cantici est modulatio. Hoc canticum nouū cantat Ecclesia Sanctorum, & huiusmodi decantatione frequenti peruenit ad decantandum *canticū Canticorū*. Quid nēpe est *Canticū Canticorum* cantare nisi Dominum tota mente, tota anima, tota virtute diligere? Sicut. n. *Canticū Canticorū* dicitur, q̄ omnia alia sua dignitate superet Cātica, ita charitas dici potest virtus virtutū, q̄ oēs sui excellentia præcellat virtutes.

Quid sit cā-
tare Canti-
cum Can-
ticorum.

Si ergo vos o dilectæ sorores verè & syncerè Dñm diligitis, profectò
Psa. 149. *Cāticū Canticorū* cantatis: & quia laus Dei est in Ecclesia Sāctorū, in vobis certè laus Dei erit, quæ ut credimus Ecclesia Sanctorum estis, Benedicite
Eccles. 39. ergo Dominū in operibus suis, & cantate illi in cāticis labiorum vestrorum, & cytharis. Quæcumque. n. in vobis religionis & sanctitatis insignia sunt, eius profectò opera sunt, in quibus eum benedicitis quādo hæc omnia non vestræ industriæ sed eius gratiæ ascribitis.

Isa. 29.

Marc. 7.
Quid sit
cantare in
Canticis
labiorū &
eytharis.

Vnde illi cantare debetis in *canticis labiorum & cytharis*, ne de vobis dicatur, *populus hic me labijs honorat, cor aut̄ illorum longè est à me*. Quid. n. est cantare in *canticis labiorum & cytharis*? nonne eū Dñm laudat vox & vita? tūc. n. benè cōcinunt labiū & cythara. In cythara aut̄ extenduntur chordæ de mortuorū animalū visceribus factæ, quæ ita in ligno

diuerso aptātur modo vt diuersam reddant vocem secundum tensionum & mensurarum diuersitatem. Quid ergo in *cythara* nisi mens iusti potest designari? in qua ex mortuorum animalū visceribus factæ extenduntur chordæ, quia in ea vitiorū mortificationes, quas ex SS. Patrum de hac vita subtractorum dictis & scriptis siue gestis didicit, præsentātur, quibus ita sensus suos interius exteriūque castigat, vt in auribus Dñi Sabaoth dulci modulatione carnis & spiritus concordia deprimat. Diuersitas aut̄ quædam vocum ibi quodammodo denotatur, quamdiu alio modo mortificatio superbiæ, alio modo luxuriæ, alio iracundiæ atque alio auaritiæ agitur, rectè pulcherrima quadā harmonia mens Domino Deo suo *cāticum nouum*, imò *Canticū Canticorū*, deletabiliter personare videtur: In *Canticis ergo labiorum & cytharis cantis*, quando & voce & opere Domino Deo vestræ sanctitatis officium impenditis. Si ergo ad vocem Cantici huius mens vestra aliquantulū excitata est, vt credimus ad amorē cœlestis sponsi, & si aurem cordis promptam habetis ad huiusmodi concentum magis ad ea quæ restāt vestra nos deuotio animabit. Nemo enim inuito Auditori libenter refert.

Extremam ergo partem quasi finalem huius Cantici chordam Spiritu sancto digitos mentis regente tangere incipiam, & in ea totam pro-

promissi tetrachordi consonantiã
Domino adiuuante deponam.

VERSVS V. OCTAVI

Capitis.

*Quæ est ista quæ ascendit de deserto
delicijs affluens, innixa super dilectum
suum? sub arbore malo suscitauit te, ibi
corrupta est mater tua, ibi violata est ge-
nitrix tua.*

Vox Eccle-
siae admir-
tis Iudeorũ
conuersio-
nem.

SI vocem istam Ecclesie admiratis
de conuersione Iudæe ascribam,
absurdum non erit; quia profecto
mirandum fuit populum duræ cer-
uicis & indomabilis cordis, post
passionem Domini cui credere mul-
tis signis diuinitatem eius attestan-
tibus noluit, quin potius post mul-
tas ei illatas iniurias cruci affixit,
subito prædicantibus Apostolis viã
salutis arripuisse & nouæ legis dog-
ma suscepisse.

Synagoga
cur desertũ
dicatur.

Miratur autem & non sine causa, quia
magnopere attendit, *quod de deserto
ascendit, quod delicijs affluens, quod inni-
xa super dilectum ascendit. Desertum enim
quoddam Synagoga fuit propter infi-
delitatem à Deo derelicta, sicut de
ea per Prophetam comminatur, Et
derelinquetur, inquit filia Syon sicut
vmbra culum in vinea & sicut tugurium
in Cucumerario, sicut ciuitas quæ vesta-
tur. Et Dominus in Euang. relinquetur, in-
quit, vobis domus vestra deserta. De hoc
ergo deserto Iudæa quando credidit,
per fidem ascendit, quia de illo val-
loso & infimo carnalis obseruantie
intellectu, ad spiritualem & subli-
mem Euangelicæ institutionis for-
mam transiuit. Ascendere autem non*

Baruch. 6

Matt. 23.
Ascensus
Iudæe de
deserto
quando
fuerit.

potuit nisi delicijs affluens, quia ad illã
nouæ intelligentiæ & gratiæ subli-
mitatem peruenire non potuit, nisi
per virtutum affluentiam, & sanctæ
charitatis abundantiam. Sed his vir-
tutum delicijs affluere non potuit, nisi su-
per dilectum sanctæ Ecclesie, hoc est
Christum inniteretur, quia sine co-
operante eius gratia nulla potue-
runt ei prouenire sanctitatis & fi-
dei præconia.

Porro alio modo si ad vnãquãq;
sanctam animam respicias, superio-
ra diligenter attende, *vbi dilectus filias
Ierusalem adiurat, ne suscitent neque euig-
ilare faciant dilectam, donec ipsa velit.*
Quid enim putas in hac sua dormi-
tione dilectã consecutam fuisse, vt
tantopere dilectus prohibeat iã su-
scitari & euigilari? quid inquam o-
mnipotens Deus, tam pulchrum tam
delectabile, tamque gratiosum sibi
in hac eius dormitione attendit. Ni-
mirum si rectè consideres, magnum
quiddam & honestum ac admiratione
dignum dulcissimum iste dilectus pla-
cabili dignationis sue vultu intedit.
Miratur enim ascendentem, locum
quoque ascensionis, ascendentis ha-
bitum, & ascendendi præsidium. Quæ est
n. ista quasi dormientis & quiescẽ-
tis ascensio nisi de terrenis ad cœle-
stia, de mundo ad Dominum, cõtẽplatiua
subleuatio? Verum quia multum iuuat
ascensionem istam animi & corporis
solitudo, nam alia ab alia iuuatur,
quãdoquidẽ mētis defenditur soli-
tudo corporis, parumque p̄dest soli-
tudo corporis, sic circa mundi strepitum

Anima fi-
delis quo-
modo in-
telligatur
ascendere
de deserto.

Ps. 83.

versatur animus omnipotens patet fereno pietatis intuitu, de deserto ascendentem animam miratur dicens, quæ est ista quæ ascendit de deserto? *Quæ est, inquit, ista quæ ascensionem in corde suo disposuit in valle lachrymarum ascendens de deserto, hoc est solitudine mentis mundi huius strepitum contemnentis, & in quiete spiritus dormientis meorumque mandatorum solummodo obseruantiam eligentis? Ex hoc enim sequitur, vt eum concipiat habitum, quo videatur delicijs affluere, quia hoc confert obseruantia mandatorum meorum, vt virtutum delicijs affluat, nec est aliud virtutibus affluere, quã mea præcepta seruare. Quicquid enim virtutis esse vel dici potest, hoc totum in meorum præceptorum catalogo continetur.*

Anima sancta quomodo delicijs affluat.

Anima per seipsam ascendere & delicijs affluere nequit, ideoque innixa super dilectum dicitur.

Luc. 9.

Matth. 3.

Sed vnde habet hoc posse, videlicet *ascendere, delicijs affluere*? nunquid à se ipsa? minimè, quia infirma & debilis est omnis anima sine cooperatrice gratia. Ergo quod potuit, ideo potuit, quia innixa super dilectum fuit. *Quis est autem iste dilectus meus? filius inquam meus de quo vobis dixi, hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Quia ergò *super eum innixa fuit*, quia eius vestigia secuta est, seruando & pro posse imitando, quæ ille per carnem exhibuit & docuit agendo, & loquendo, ideo mente ascendere, & delicijs virtutum affluere potuit.

Alio quoque modo intelligere absurdum non erit, videlicet vt *desertum* præsentem vitam, *delicias vero istas quibus dilecto affluens ascendit*, sacram scripturam accipiamus. Curenim sacra scriptura *delicia* non dicantur, in qua tantæ diuersitates intelligentiæ, ad profectum animæ veluti in vna mensa diuersa ciborum fercula inueniuntur: Sicut enim inter diuersa fercula, cibus cibo delicatior est, ita in sacrâ scripturâ inter diuersas intelligentias sensus sensu subtilior est: ibi enim legentes modo velut grossior cibus nuda pascit historia, modo sub textu litteræ medullitus quasi subtilior cibus moralis reficit allegoria, modo ad altiora suspendens velut singularis & electus cibus suauiter mentem afficit contemplatio. Quisquis enim *delicijs affluit*, in quadam sui remissione resoluitur, atque à laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur: quia nimirum anima cum internis delicijs abundare cœperit, terrenis iam desiderijs incubare minimè consentit, sed amore conditoris capta, & suauitatis captiuitate libera ad contemplandam speciem eius deficiente suspirat, & quasi lassescendo conualefcit; quia dum sordida onera portare iam non valet, ad illum per quietem properat quem amat interiorius. De deserto ergò vitæ præsentis sæculi *anima delicijs affluens ascendit* quia dum sanctarum scriptura-

Per desertum præsens vita, per delicias quibus dilecta affluens ascendit scriptura accipitur.

rum

rum mysticis intelligentijs pascitur, ad superna quotidie contemplan- da subleuatur.

Mens sacra scriptura intenta super dilectum innititur.

Quæ tamen *super dilectum innixa* describitur, quia nisi ipsa sacrae scripturae studiosè inuestigando adhæreat, minimè ad illa sublimia spiri- tualis intelligentiæ capienda ascen- sionis suæ gradum subleuat. *Super dilectum* quippe *suum* mens sacrae scripturae intenta *innititur*, quia dum in ipsa scriptura Deus inuenitur & agnoscitur, quasi super ipsum mens agnoscens & diligentis inclina- tur.

Vox Ec- clesie de profectu animæ sanctæ exul- tantis.

Vox ergo ista potest esse Ec- clesie de profectu cuiusque sanctæ animæ exultantis & dicentis, *quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum* ? ac si alijs verbis dicat, quæ est ista quæ tanto studio dilecto meo Do- mino Iesu Christo meditatione sanctarum scripturarû intenta ad- hæret, vt earum mysticis intelli- gentijs, veluti quibusdam delicijs affluens, ad amorem vitæ æ- ternæ pro contemplationem po- tens sit ascendere.

Quare mox subiungit. *Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.*

Postquam dilectus dilectam, hoc est fidelem animam pro virtu- tis statu & habitu ipsius munere collato approbavit, repentè ad eam ipsam facit Apostropham, re- ducens ei in memoriam boni status victoriam, quatenus in maiorem

diuinæ charitatis coalescat grati- am. *Sub arbore*, inquit, *malo suscitavi te*: ac si diceret, si animaduertis quid in primo parente fueris, vnde cum toto humano genere quasi ex traduce contraxisti culpam, non frustra mihi studiosius adhærebis, cum attendis qualem te modo fe- cerim, vel quantam contulerim gratiam. *Sub arbore enim malo susci- tavi te*, quia vt in meâ perseuerares gratia, conditionis tuæ tibi for- mam prætendi, & vt sub mea disce- res esse potestate, obedientiæ te le- ge constringi. Quando enim dixi ad Adam, *de omni ligno paradisi come- de, de ligno autem sciendi boni ac mali ne comedas*, quasi adhuc tepidum & ignarum suscitavi, & monui ad rationis benè vtendæ officium, vt disceret se aptare ad disciplinæ, & obedientiæ stu- dium. Sed quid ? transgressus est præceptum, & contemp- sit disciplinæ & obedientiæ bo- num.

Suscitatio fidelis ani- mæ sub ar- bore malo quæ fuerit.

Gen. 2.

Vbi ergo corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua: quomodo? E- ua à seducta sed vita est, persuasit viro, & præsumperunt ambo de ligno vetito: *corrupta est er- go & violata sub arbore mala ma- ter siue genitrix tua: corrupta in exteriorum sensuum incontinen- tia, violata per consensum spiri- tus & animæ in inobedienciæ culpa; vidit enim & concupiuit, obediuit serpē- tis persuasioni, & tangens de fructu veti- to comedit, & viro comedendum porrexit.*

Vbi mater & genitrix nostra cor- rupta & violata fuerit.

Kk 3 Hoc

Iacobi. 1. Hoc ergo peccatum postquam consummatum fuit, mortem generauit, & huius mortis pœna, quasi de hac tuorum priorum Parentum radice progressa, in totius humani generis posteritatem est diffusa.

Igitur in primis parentibus tuis te suscitauit, & ad virtutum studia prouocauit, sed tui in ipsis parentibus tuis magis ad vitia declinasti, & morti obnoxia fieri non timuisti.

Verum cum tali modo perditus esses, quis te salutem restituit? quis te talem qualis modo videris fecit? nonne ego pro te mortem suscepi, & te ab illa morte redemi? nonne iterum te sub arbore malo, hoc est sub crucis ligno suscitauit, & ad tantam vitæ honestatem & pulchritudinem erexi?

Arbor mali lignum crucis est.

Sed ut hanc vitæ honestatem & pulchritudinem inuiolatam custodias, necesse habes ut in mea charitate forti animo persistas.

VERSUS VI.

Pone me, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio: dura sicut inferus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flammaram.

Duo hic signacula proponit dilectus dilectæ, vnum videlicet super eos ponendum, alterum su-

per brachium: quid enim sunt hæc duo signacula cordis scilicet & brachij nisi custodia cordis & custodia operis? de signaculo enim, hoc est, custodia cordis scriptum est, *omni custodia custodi cor tuum quoniam ex ipso vita procedit*: de signaculo verò, hoc est custodia operis scriptum est, *in omnibus operibus memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*.

Et benè hæc duo homini in omni vita sua necessaria sunt, primaq; custodia si neglecta fuerit altera petit: nam sicut bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, ita malus homo de malo thesauro cordis sui profert malum. Quicquid enim foras in opus procedit, in corde prius conceptum est, atq; ideo si cordis custodia negligitur, ne ratione regatur, quicquid foris in opere ostenditur, irrationabile iudicatur. Si cor ratione componitur, honestum est quod inde in opus profertur, quia secundum statum & qualitatem mentis, omnis actio vel bona vel mala intelligitur agentis.

Quid est ergo quod dicit sponsus sponsæ, pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum? quæ custodia potest esse tuta & secuta sine Deo? nisi enim Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam: ideoque Psalmista precatur, *custodi me Domine ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege me*. Quia verò sicut nihil boni operis absque eo inchoari,

Signaculum cordis & brachij, est custodia cordis & operis.

Prou. 4.

Eccles. 7.

Luc. 6.

Pf. 126.

Pf. 16.

Ps. 126.

choari, sic nec perfici potest, dicit idem psalmista, nisi Dominus aedificauerit domum, in vanum laborant qui aedificant eam: Idcirco etiam necesse est, vt signaculum Dei super brachium ponatur, ne boni operis aedificatio destruat.

Rectè ergo sponsæ dicitur, pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum, quia non potest recta cogitare vel facere, nisi diuina gratia aspirante & gubernante; neque hæc ad finem perseuerando producere, nisi eadem gratia se custodiente. Quando enim clausa, & quasi signata sunt opera sanctitatis, ne aliqua prauitate corrumpantur, tunc reuera, signaculum Dei super cor & brachium animæ cuiusque positum, non inconuenienter accipitur.

Signaculū
Dei sancti-
tatis im-
pressio est.

Siue dicamus signaculum Dei sanctitatis impressionem, quæ super cor & brachium cuiusque animæ, sanctè & iustè cupientis viuere ponenda est. Quando enim vita & conuersatio siue doctrina Domini Iesu Christi imitanda, siue obseruanda sanctæ animæ proponitur, rectè signaculum eius super cor & brachium eius figitur, vt

1. Cor. 15.

sicut portauit imaginem terreni, portet & imaginem cælestis. Nonne cum Dominus diceret discipulis suis, discite à me, quia

Matth. 11.

mitis sum & humilis corde, quasi dicere videtur, ponite me vt signaculum super cor vestrum? Ibi

enim quasi figuram mansuetudinis & humilitatis, cordibus eorum impressam relinquere voluit: at verò cum diceret, exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis, nonne visus est dicere, ponite me vt signaculum super brachium vestrum? Ibi enim eis relinquere voluit figuram quandam & imaginem bonæ operationis & officiosæ charitatis, quam & ipsi postea suis auditoribus docendo & operando imprimerent. Vnde & Apostolus ad Philipenses scribens, & signaculum siue sigillum sanctitatis ex sua mente eorum mentibus imprimere volens, fratres, inquit, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplina, hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.

Ioh. 3.

Philip. 4.

Dicit ergo sponsus, id est Christus, sponsæ suæ, hoc est fidei animæ, pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum; ac si ei alijs verbis dicat, quicquid in mea doctrina, quicquid in meis operibus legis, in mente tua reponere, & actibus comple, vt ex eis formam & imaginem sanctitatis accipias, per quam omnem veteris hominis figuram, quam sub

arbore

arbore malo peccando assumpsit, deponas. Et quare? quia fortis est ut mors dilectio.

Benè & congruè cum præmississet dilectus dicens, pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, continuò subdit, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio, quia cū ipse Deus sit *charitas*, sicut Iohannes dicit, Deum super cor ponere, est eius *charitatem* habere, super brachium verò ponere, est per eandem *charitatem* bonam operari, quia sicut scriptum est *fides per dilectionem operatur*. *Charitas autem radix est omnium virtutum*, quia sicut de vna radice multi rami prodeunt, ita de vna *charitate* multe *virtutes* generantur. Si ergo *charitas* multas *virtutes* generat, & nemo *virtutes* in se nutrit nisi qui Deum diligit, profectò *charitatem* habere, Deum est habere, atque idcirco *ipsius super cor & brachium positio*, bona & honesta est per dilectionem operatio.

Quid est autem quod Deum incarnari & mori fecit, nisi *charitas*? sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam: itaque, ut signaculum super cor & brachium suum, vnaquæq; fidelis anima Deum ponit, quando ad imitationem ipsius, sicut ipse pro ea animam posuit, ita ipsa pro eo laborare, & si causa poposcerit, mortem quoque subire non dubitet. Vnde bene ipsa dilectio fortis, ut mors dicitur, quia mentem quæ verè

Deum diligit, tanta vi accendit, ut pro eo mori non dubitet, quem aliquo amore rei sæcularis ostendere timet. Ipsa .n. *charitas* quæ perfectè possederit, ab amore rerum sæcularium funditus occidit: fortis ergò est ut mors dilectio, quia sicut mors vitam temporalem perimit ita dilectio Dei in mente iusti amorem huius mundi interficit, & quem intus perfectè *charitas* imbuerit, ad exteriora omnia carnaliter appetenda velut insensibilem reddit.

Dura quoque sicut inferus æmulatio est, quia imitatio operum Christi tam valida est à peccatis hominem absolueret & iustificaret, sicut inferus est validus peccatores cruciare: quæ tamen æmulatio ex ardore *charitatis* procedit, quæ tantam vim doloris ex desiderio supernæ importat, sicut inferus ex recordatione malorum suorum peccatoribus quos cruciat.

Vnde subditur, quia lampades eius lampades ignis atq; flammarum, ut in electorum cordibus ipsa *charitas*, non simpliciter calor, sed ignis & flamma esse intelligatur.

VERSUS VII.

Aque multe non poterunt extinguere *charitatem*, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

Quia tanta vis eius est, in mente cuiusque Sancti, ut sicut immensum

I. Ioh. 4. Deum super cor ponere, est *charitatem* habere, super brachium ponere est per *charitatem* bonam operari.

Gal. 5. Greg.

Ioh. 3.

Dilectio quare dicitur fortis ut mors

Charitatis præconiū.

Æmulatio cuius dura sicut inferus dicitur

Charitas non simpliciter calor sed ignis & flamma est.

mensum ignem æquæ non possunt extinguere, ita feruorè charitatis à mente sancti, multæ tribulationes mundi non possunt auferre: vnde quidam qui hoc igne charitatis ardebat dicit, qui nos separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia, persecutio an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos: certus sum enim, quia neque vita neque mors, neque

Rom. 8. Angeli neque principatus, neque potestates neque virtutes, neque dominationes, neque creatura aliqua poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Vnde rectè subditur, quasi dederit homo omnem substantiam domini sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

Charitas facit terrèna omnia despiciere.

Cur enim sancta anima, pro amore Dei omnem substantiam suam non despiceret, quæ semetipsum ita despicit, vt propter eandem charitatem Dei, mortem non timeat? Si enim omnia illa quæ Deus non est, causa dilectionis eius despicit, quid est quod eidem dilectioni præponere possit? cumque nihil sit in cælo, quod charitati quæ Deus est, ipsa præponat, profecto non parum sed nihil est si omnem substantiam propter eam despiciat. Sequitur ergo summum bonum esse charitatem, si nullum bonum ei præponi potest.

Charitas summum bonum est.

VERSVS VIII.

Soror nostra paruula est, & vbera non habet: quid faciemus sorori nostre in die quo alloquenda est?

Quia supra Dilectus charitatis eminentiam commendauerat, & quale vel quantum bonum ipsa charitas esset, ostenderat, quomodo ad eam pertingi possit, nunc demonstrare intendit; quia cum tantæ sit excellentiæ, tantæ dignitatis, non facilis est via apprehendere illam, & tenere in pace perpetuæ securitatis. Necessaria ergo sunt ad eam obtinendam constantia vel fortitudo animi, scientia sanctarum scripturarum, & perseverantia boni operis. Quare dicit dilectus de dilecta, hoc est Ecclesia, siue qualibet sancta anima quam sororem appellat, propter fidem & bonam operationem, quia paruula sit, & vbera non habeat; datque protinus consilium, quid pro hac imperfectione sit agendum.

Ad charitatem obtinendam necessaria sunt, fortitudo animi, scientia scripturarum, perseverantia boni operis.

Soror, inquit, nostra paruula est: vnde paruula est? quia adhuc, tenera est in fide, in sensu, in verbo, & ratione, in mentis fortitudine, & bonæ vitæ actione. Et vbera non habet: quomodo vbera non habet? intellectum sacre scripturæ, quæ in duobus testamentis continetur, nondum habet, quia quamuis legat & audiat, quod

Paruulam esse & vbera non habere fidelè animam, est teneram esse in fide & intellectu scripturæ care-re.

litera ostendit & sonat, nondum tamen scientiam spiritualis intelligentiæ accepit, in qua omnis vis & ratio rectè loquendi & disputandi consistit, sine qua nec docendi nec prædicandi virtus obtineri potest. Quapropter prius *euacuare debet quæ sunt paruuli*, & ad perfectionem tendere credendo & operando, vt postquam vbera habuerit per integram cognitionem duorum testamentorum, tunc demum officium docendi & prædicandi congruè arripere possit.

1. Cor. 13.

Quid ergo faciemus, inquit, *sorori nostræ*, in die quando alloquenda est? *Cum soror nostræ adhuc paruula sit*, atque idè alloqui non possit, crescat tamen quotidie, & ad perfectionem cupiat peruenire, quando tempus eam alloquendi venerit, dicatur ei, *surge prope amica mea, ostende mihi faciem tuam*, *sonet vox tua in auribus meis*, quale inueniemus consilium in die discretionis iam habitæ, intelligentiæ quoque & scientiæ, ac vitæ honestæ?

Cant. 2.

VERSUS IX.

Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

DVæ sunt Prælatorum qualitates, vna eorum qui publicæ prædicationis officio intenti,

contra hæreticos & quosque reprobos, *se quasi murum pro domo Israel*, hoc est, Ecclesiâ, opponunt: altera eorum qui solum Doctoris officium gerentes & contemplatiuæ vitæ inhærentes subiectos suos ad bonæ actionis studium, verbo & exemplo accendunt, quibus sunt quasi *ostium*, quando eis introitum regni cælestis rectè docendo & benè operando ostendunt.

Prælatorum
duæ sunt
qualitates.
Ezech. 13

In ecclesiâ
alij murus
alij ostium
sunt.

Quid ergo faciemus sorori nostræ, in die tali quando alloquenda est, & admonenda, vt iam surgere incipiat ad prædicandum siue docendum? Duo eam oportet habere huic officio necessaria, *murum* videlicet & *ostium*, vt sit constans & docta, hæreticis resistens & populum Dei erudiens: *murum* enim habebit pro defensione, *ostium* pro introductione.

Si ergo murus est, quid faciemus? *ædificemus*, inquit, *super eum propugnacula argentea*: propugnacula enim sunt necessaria contra hostium insidias, sed quare argentea? quia *eloquia Domini argentum igne examinatum*. Propugnacula ergo argentea diuinorum eloquiorum sunt munimenta, quæ in mente Prædicatoris per scientiam sanctarum scripturarum sunt ædificanda. *Si, inquit, murus est, ædificemus super hunc murum propugnacula argentea*; si, inquit, inter aduersa & prospera spiritum habet fortitudinis

Psal. II.
Propugna-
cula argen-
tea diuino-
rum elo-
quiorum
sunt muni-
menta.

dinis & tantæ constantiæ, vt quasi murus stet pro iustitiæ defensione, domus ei etiam sanctarum scientiam scripturarum, ex quarum sententijs velut quibusdam propugnaculis, contra hæreticorum siue peruersorum hominum prauitates dimicare, & veritatis rationem defendere possit.

Porrò si ostium est, & ad hoc studiosa inuigilat, vt auditores suos verbo vitæ erudiat, & ad bonum viuendi modum introducat, quid faciemus? *compingamus*, inquit, *illud ostium tabulis cedrinis*: pictura enim literas nescientibus pro lectione est. *Quæ est ergò materia picturæ huius, quæ in hoc ostio ponenda est, nisi vita & conuersatio Sanctorum?* quando enim quisque Prælarus, causa ædificationis subiectis suis proponit exempla Sanctorum, profectò in eorum mentibus quasi pingit, quid amare, quid timere, vel qualiter vitam suam ad eorum imitationem componere debeant.

Picturaliteras nescientibus pro lectione est.

Tabulæ cedrinæ sanctorum defignant.

Vnde & ipsa pictura tabulis cedrinis dicitur componenda; Cedrus quippe impurribilis est naturæ, & idcirco tabula cedrinæ rectè sancti intelliguntur, quia nulla vitiorum putredine corrumpuntur, imò bono odore replent Ecclesiam quia Christi bonus odor sunt in omni loco.

Tabulis cedrinis ostium compingitur, quando quisque Prædicatorum, prædicationem suam vir-

tutibus Sanctorum quos pro exemplo inducit, confirmat, vt æternæ vitæ ianuam vel imitantibus aperiat, vel contemnentibus claudat.

quando prædicatio, virtutibus Sanctorum pro exemplo inductorum confirmatur.

Igitur sancta Ecclesia siue sancta quælibet anima, quæ ad sponsi sui dilectionem tendit, dum adhuc paruula & tenera est in fide & scientia, in moribus & disciplina, si perfectionem illam adipisci desiderat, quæ plenam in se Dei charitatem pariat, necesse erit cum animi constantia diuinorum eloquiorum habere propugnacula, in doctrina quoque & bona vita, felici stare perseverantia. Cum enim vbera prædicationis & doctrinæ habuerit, vt alios quoque nutrire & ad perfectionem perducere possit, quasi ex debito videtur debere, vt hoc quod ex Dei gratia habet, proximis etiam communicet, sicut dicit Apostolus, *quia Græcis & Barbabis, sapientibus & insipientibus debitor sum, ita quod in me, promptum est & vobis qui Romæ estis euangelizare.* Vnde mox post adeptam scientiæ gratiam, ad ostium prædicationis sponte se exhibens sponso suo constanter respondet, *ego murus, & vbera mea sicut turris.*

Rom. 1.

VERSUS X.

Ego murus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

CAusam enim collatæ sibi gratiæ ostendit, videlicet *reperitionem pacis*, per quam ad profectum sui & aliorum constanter prædicando & operando tēdere satagit: cum enim *malitia sit vita hominis super terram*, quando est in pugna, & aduerfantium vim patitur, quomodo pro aliorum defensione staret, qui pro sua ad huc laborat? Necessè ergò habet primo in seipso sentire pacem & quietem, & intimam adipisci securitatem, & tunc demum ad defensionem aliorum *murum esse*, primò scire se ipsum instruere, regere, & docere, deinde ad aliorum profectum vbera suæ doctrinæ extendere, quod etiam cuiusdam pacis signum est, quia cum mens propter ignorantiam laborat, & pro scientia adipiscenda secum confligit, adepta iam scientia, postquam diu secum pugnat, magnæ profectò fructum pacis & quietis assecuta esse comprobatur.

Quia illum docere cupit prius seipsum docere debet.

Quam ergo pacem dicit se reperisse, & vbi? nimirum pacem illam qua exuperat omnem sensum, quam ipse sponsus suis amatoribus reliquit dicens, pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: quæ enim pax isti paci præfer-

Philip. 4.

Ioh. 14.

ri potest, quæ hic quidem incipit, sed ibi aternaliter manet? ipse namque Christus pax est, de quo dicit Apostolus, *ipse est enim pax nostra qui fecit vtraque Eph. 2. vnum*; vnde & hanc dicit se reperisse coram eo. Ex quo, inquit, *facta sum coram eo quasi pacem reperiens: ibi enim pacem reperit, vbi e-* vbi sponsa pacem reperit. um qui vera pax est, præsentem agnouit. Quomodo autem eum reperit præsentem & agnouit: quomodo verò eo præsentem pacem inuenit? tali nimirum modo, quo ipse docuit qui suis dicit, *habete sal in vobis, & pacem habete Marc. 9. inter vos.* Docturus enim de pace habenda, non sine causâ præmisit *habete sal in vobis*: nullo quippe modo pacem istam consequi quis potest, nisi mentem habuerit sale sapientiæ conditam; vt enim quidam dicit; *sapientia est stultitia caruisse*, quia sicut sal aufert putredinem à carne, sic sapientia stultitiam à corde: condimento autem sapientiæ oblata stultitia à corde, quæ generat putredinem vitiorum, citò ad pacem istam pertingitur, quâ inter carnem & spiritum omnis pugna sopitur, nihilque caro desideret quod spiritui repugnet: sicque pace ista in hac vita reperta, ad illam quandoque perueniet, quæ nullo est fine aufferenda. Quomodo autem pugna ista auferrur, vt pax

Sal sapientiam denotat.

Ioha. 16. pax concedatur, nisi coram eo. nisi presente illo qui suos sic pugnatos consolans dicit, *confidite, ego vici mundum; ac si diceret, quia ego vici, per me & vos vincetis?*

Rectè ergò spòsa dicit, *ex qua facta sum coram eo, quasi pacem reperiens, ego murus, & vbera mea sicut turris: quia ex quo eius gratia viri carnales affectus, & spiritali sum pace confortata, possum pro aliorum quoque salute stare, & verba exhortationis constanter edicere. Vbera nempe mea sicut turris, quia tantum ex diuina gratia in verbo exhortationis excreui, vt possum iuxta Prophetam montem excelsum ascendere, & exaltare in fortitudine vocem meam, vt euangelizem Ierusalem. Nèpè murus sum ad defendendum & custodiendum populum Dei, & vbera mea sicut turris, vt possum ex alto prospicere, & à longè futura annuntiare.*

Quare spòsa vocetur murus, & vbera sua sicut turrem. Esa. 40.

VERSUS XI.

Vinea fuit pacifico in eâ qua habet populos: tradidit eam custodibus; vir affert pro fructu eius mille argenteos.

Magnoperè considerandum, quis iste pacificus, vel quæ sit vinea pacifici, qui verò populi, vel qui custodes, siue quis fructus vinea istius.

Christus quare dicitur pacificus. Psa. 75.

Pacificus iste Dominus est Iesus Christus, propter causas superius prænotatæ prænotatæ pacis: pacificus appellatur, cuius in pace factus est locus, quique nos in pace vocauit,

soluens inimicitias in carne suâ, legem mandatorum in decretis euacuans, vt duos cõderet in semetipso, in vno nouo homine faciens pacem, vt reconciliaret vtrosg, in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso, & veniens euangelizauit pacem his qui longè, & pacem his qui propè. Ephes. 2.

Illuminato oculo interioris hominis diligenter inspiciendum, quã congruè, quã verè, & vnice pacificus iste sit, qui tales & tantas, tamque longas inimicitias soluit in carne sua, factâ reconciliatione per sanguinem suum inter Deum & hominem, non temporali sed æternâ, cuius reconciliationis miranda & adoranda maiestas tunc magis agnoscitur, quando inimicitia quã, litas & quantitas pensatur. Quantã enim inimicitiam primus homo contraxit erga Deum per inobediẽtiã malum, vt non solum felicitatẽ illam paradyfi, in quo positus erat amitteret, verum etiam mortem præuaricationis vlticem susciperet? Sed huius inimicitia pòdus per successionem humanæ propaginis ex augmento malitiæ & nequitia succreuit, vt ipse conditor sicut dicit scriptura, *tactus dolore cordis intrinsecus diceret, pœnitet me fecisse hominem, & idcirco data iudiciali sententia, excepto Noe qui tunc solus cum vxore & filijs saluatus est, vindice aqua totus consumptus sit mundus.* Gen. 6.

Quis autem huius tantæ inimicitia pondus resolveret? nunquid

Non Angelus sed solus Deus potuit pro peccato Adæ satisfaccere.

Pax temporalis in natiuitate Christi cuius figura fuerit. Luc. 2.

Salomon figura huius fuit Pacifici Christi.

Angelus? sed angelus æque ut homo creatura Dei gratia Dei indigebat, & creatura creaturam ab huiusmodi necessitate liberare non poterat. Venit ergo ipse conditor creaturæ, nullius indigens, omnipotens, & huius inimicitæ parietem destruere, reconciliationis autem & pacis veræ æternum pactum statuere sine aliquo obstaculo omnimodis sufficiens. Qui quoniam per diuinitatem videri non potuit, ut visibilis fuerit, per humanitatem venit, cui nascenti signo temporalis pacis totus occurrit mundus, annuntians & prædicans in signe illius summæ & æternæ pacis per eum constituendæ; vnde & in eius natiuitate clamabant Angeli, *gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Quis ergo magis & verè pacificus, quam iste talis & tantæ pacis æternæ conditor æternus? Salomon quidem qui ex nomine suo dictus est *pacificus*, Salomon quippè interpretatur *pacificus*, temporalem pacem Rex temporalis Deo concedente habuit, quatenus domum Deo nullo impediante ædificaret, sed suo nomine, & opere, & tempore hunc verum pacificum præcessit, sicut nox diem, umbra veritatem, qui ut sibi domum sanctam videlicet Ecclesiam conderet, signum huius mirandæ & conseruandæ pacis quasi in funda-

mento posuit, *pacem*, inquit, *relinquo vobis, pacem meam do vobis.*

Ioh. 14.

Huius pacifico fuit vinea, sancta videlicet Ecclesia, quæ idcirco non incongruè vinea nuncupatur, quia si cultura siue natura vineæ attenditur, non paruam sui profectus vtilitatem, ex eius similitudine sibi attrahere videtur. Quis nempe modus est culturæ quæ vineæ adhibetur? putationis tempore recisis inutilibus sarmentis quasi purgatur, deinde circumfossa erigitur, & ad palos religatur; porro si naturæ eius qualitatem attendas, videbis quia primò viuam defigit radicem, deinde quia flexibilis & caduca est, quasi brachijs quibusdam, ita clauiculis quicquid comprehendit, stringit, hisque se erigit & attollit. Quænam est in Ecclesia siue in qualibet anima putatio, nisi vitiorum de cordibus amputatio? quæ autem circumfossio, nisi per compunctionem & confessionem peccatorum, ad mentem reductio? quasi enim sarculo quodam compunctionis moles terrenorum operum ad memoriam reducit, ut per confessionem & satisfactionem mens exonerata, melius in bonis actibus fructificare possit. Quid autem agit huius officij minister qui penitentem suscipit, eique confitentem modum penitentis imponit? manu certè consolationis & spe diuinæ miserationis erigit, & quale deinceps

Vinea pacifici id est Christi Ecclesia est.

Modus culturæ vinearum quomodo Ecclesiæ conueniat.

Officium Confessorij.

inceps vitæ propositum teneat, per sanctorum exempla proponit, quibus se quasi ad palos religatus, ne cadat sustentare debeat,

Iuxta naturam vitis profectus Ecclesiæ consideratur.

Porro iuxta naturam vitis, Ecclesiæ siue cuiuslibet animæ profectus consideratur, quia postquam fidei radice plantata & fixa fuerit, repressa humilitatis propagine, ne aliquibus procellis vel tempestatibus sæculi possit reflecti siue deduci, quasi clauiculis & circulis, amplexibus charitatis proximos quosque complectitur, & in eorum compunctione requiescit.

Talis ergo vinea fuit vero pacifico, Domino nostro Iesu Christo, non quod modò non sit, vel in futuro esse non debeat, sed fuit dictum accipere debemus in præscientia & prædestinatione ipsius, sicut alibi scriptum est de omni creatura, quod factum est, in ipso vita erat, quia in eius præscientia omnia iam erant & viuebant, quemadmodum in mente alicuius artificis rei faciendæ forma vel exemplar est, cuius similitudinem manus operantis imitatur, ut rem in apertum producat.

Ioh. 1.

Act. 4.

Vinea autem fuit in ea, subauditur pace, quæ habet populos, quia Ecclesia non de vna gente Iudæorum, sed de omnium est nationum populis collecta, in vnitatem fidei, dilectionis &

pacis, sicut scriptum erat eis cor vnum & anima vna: porro notandum quod non dicit, in ea pace quam habent populi, sed quæ habet populos, ut magis attendatur gratia vocantis, iustificantis, glorificantis, quam labor & studium volentis, currentis, comprehendere nitentis; quia sicut dicit Apostolus, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei: ipse est enim pax nostra qui fecit vtraque, vnum, & ea pax quæ exuperat omnem sensum. Cum ergo ista pax habet populos, non potest aliquod schisma, siue aliqua dissensio vnitatem fidei illorum irrumperere, quin firmiter in ea pace ita cohæreant, ut electissima vinea vero pacifico Domino nostro Iesu Christo fiant: nam si ipsi haberent pacem sine habente eos pace, non firma radice tenerentur, quia illi paci complantati non essent, in qua in idipsum dormirent, & requiescerent. Quæ dormitio & requies post hanc vitam datur in idipsum, quia videbimus eum sicuti est, & non est ibi transmutatio nec vicissitudinis obumbratio, sed pacem quam semel acciperimus, in æternum sine aliqua permutatione seruabimus.

Vinea Domini bur in ea pace dicitur esse quæ habet populos.

Rom. 9.

Eph. 2.

Philip. 4.

in Ps. 4.

1. Ioh. 3.

Iacobi. 1.

Sed hos populos quos habet ista pax, quamuis primo loco accipere debeamus vniuersalem Ecclesiam ex Iudæis & gentibus congregatam, secundo tamen loco non incongruè accipere possumus particularem Ecclesiam, per diuersa professio-

Per populos quos habet pax vniuersalis & particularis Ecclesia accipitur.

fectionum genera in ipsa vniuersali constitutam, quæ etiam *vinea Domini* potest dici, & eadem pace & vnanimitate debet colligari. Porro si ad indiuidua descendamus potest non absurdè dici *vinea Domini* aliqua fidelis & Deo seruiens anima, cuius cultor Spiritus sanctus est per gratiam, quoniam secundum formam superius positam, quam vniuersitati diximus congruere, singulari quoque non inconuenienter videtur competere, videlicet vt hoc eius sit studium vitia & peccata veluti inutilia sarmenta manu pij laboris per cooperatricem gratiam rescindere, terrena opera per compunctionem & confessionem, quasi per circumfossionem ad mentem reducere, sicque pœnitendo & bona opera agendo acceptum Deo fructum adferre.

Vinea Domini anima fidelis est.

Custodes vinearum sunt Apostoli eorumque successores.

Tradidit eam custodibus, custodes huius vinearum, hoc est sanctæ Ecclesiæ, fuerunt sancti Apostoli, siue eorum successores Apostolici viri, quorum studij & diligentia fuit, eam in sanctitate & iustitia erudire, & à malorum operum atque prauorum dogmatum peste, verbo & exemplo defendere, non quod eorum proprij fuerit operis, quicquid in hac custodia consecuti sunt profectus, sed quod ministri & officiales fuerint diuinæ operationis & efficientia, sicut dicitur à Domino in

Num. 6. Numeris ad Aaron; vos ponite nomen meum super filios Israel, ego Dominus benedicam eos: ac si alijs verbis dicat,

vos per ministerium vobis traditum gratiam meam verbo & opere transfundite hominibus, meum erit, ipsius gratia bonum in eis ostendere & ad effectum perducere.

Verbum autem *traditionis*, quod hac enuntiatione prolatum est, non absque formidine attendendum, omnibus Ecclesiarum Prælati atque eorum subiectis, quia & illos ad prudentiam, & istos ad obedientiam virtutem cautos & sollicitos esse præmonet. Loquitur autem Prælati Apostolus, attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo: porro subiectis, obedite, inquit, propositis vestris, & subiaccete eis, ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, vt cum gaudio hoc faciant, non gementes, hoc enim non expedit vobis. Vos ergo hoc est Prælatos, cum sollicitudine, prouidentia, & istos, hoc est subiectos cum humilitate, obedientia attentos facere debet, propter verbum *traditionis* huius, quo dicitur, *tradidit eam custodibus*.

Si ergo Deus Ecclesiam suam tradidit custodibus, valde timendum est, ne, si custodes custodiam negligunt, & custodiendi custodes despiciunt, vel custodiae repugnant & detrahunt, illum qui custodes posuit, & custodiam statuit, grauius offendant. Isti nempe custodes Deus speculatores appellat, sicut ipse Prophetæ loquitur, speculatorem dedi te domui Israel, quæ vides, annuntiabis eis ex me;

Prælatos Ecclesiæ quam deccat esse attentos super sibi commissos, & subditos è contra obediētes

Aët. 20.

Hebr. 13.

Periculum Prælatorum quantum sit.

Ezech. 3.

me, quæ vides, inquit, annuntiabis esse ex me, hoc est, quæ oculo mentali intelligis, siue oculo corporali aspicias, corrigenda vel emendanda annuntiabis eis, exhortatione, consilio & præcepto, ex me, hoc est secundum rationem & modum quem tibi aspirando præmonstrauero. Et in huius custodiæ traditione ipsis custodibus siue speculatoribus periculum, & modum euadendi periculum Deus proponit, dicens, *si dicente me ad impium morte morieris, & non annuntiaueris ei, ipse quidem in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Ecce periculum: Modus verò euadendi periculum istud, sequitur in eo quod dicit, *si autem annuntiaueris impio, vt ab iniquitate sua conuertatur, & ille tenon audierit, ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autē animā tuā liberaſti.* Hoc ergo custodibus, hoc est Prælati in Ecclesia periculum pro negligentia, securitas pro vigilantia proposita est, vnde maior eos cura & sollicitudo erga officium sibi creditum tenere debet.

Modus euadendi periculum Prælatorum.

Ezech. 3.

Subiectorū quantum sit periculum ex inobedientia & contemptu Prælatorum.

LHC. 10.

Porro priuatorum siue subiectorum non minus, imò grauius est periculum pro contemptu & inobedientia; quia cum Prælati ex infirmitate & negligentia plerumque peccent, isti ex superbia & temeritate delinquant, & illorum contemptus & reuerentia Dei est contemptus siue reuerentia sicut ipse dicit, *qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit:* & ad Pro-

phetam, quem dicit se speculatorem domini Israel dedisse, ideo, inquit, *te non audiunt, quia audire me nolunt, quia domus exasperans est.* Mala & metuenda appellatio, vt domus indisciplinatorum & inobedientium, domus exasperatrix nuncupetur, & alio loco *dura ceruice & incircumcisi corde* dicantur, quia spiritui Sancto resistent. Qui enim verbo disciplinae & honestatis resistent, Dei verbo resistent, *verba autem Dei spiritus & vita sunt*, atque ideo Spiritui Sancto resistent. Vnde Propheta quia Dei verbo resistere damnabile vidit, *bonitatem & disciplinam se doceri à Deo postulauit, eò quod mandatis eius crediderit & obediens fuerit.*

Ezech. 3.
Domus exasperans domus inobediens est.

Act. 7.

Ioh. 6.

Psal. 118.

Deut. 21.
Lex veteris testamenti de filio inobediente.

I. Pet. 5.

Porta iudicij in Ecclesia qua sit ad qua in obediens examini debent.

Præcepit autem sermo diuinus in sacra lege de filio contumaci & proteruo atq; inobediente, vt apprehensum parentes ducant ad seniores ciuitatis & ad portam iudicij, ne scilicet suam præcipitent sententiam, sed sapientes adhibeant in testimonium: nam scire debent, quia prima generis nostri quam omnes luimus culpa est inobediens, & quia contumacibus & proteruis nullam iustitia Dei reponit veniam, sed sicut scriptum est, *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Semper enim rales ad portam Iudicij examinandi sunt, vt si in sua contumacia vel temeritate permanserint, & obedire noluerint, à consortio fratrum eijciantur; si verò pœnituerint, & humiles & quieti fue-

M m

rint,

rint, denuo recipiantur. Hæc est enim porta iudicij in ciuitate Dei hoc est sancta Ecclesia, vt contumaces & rebelles si corrigi nolunt, ferro excommunicationis tanquã putrida membra à corpore Ecclesiæ præcidantur, de quibus scriptum est, à nobis quidem exierunt, sed non erant ex nobis: porò pœnidentes & suæ malitiæ finem imponentes, tanquam curata & sanata membra in corpus Ecclesiæ reponantur. Igitur cætera quidem peccata toleranda sunt in domo Dei, contumaces autem & proteruos filios, seueritas Patrum sapientum obruit, vt auferat malum de medio sui, cum autoritate legis Domini quam memorauimus; imò proprio exemplo Dei, qui inobedientes primos homines de paradyso expulit.

Verbum igitur traditionis, quod de Domino vineæ pronuntiatur, non negligenter sed diligenter & cum timore cogitandum & pensandum est, quia vtrobique neglectum vel contemptum, siue à Prælati siue à subiectis ad tradentis respicit iudicium. Vir affert pro fructu eius mille argenteos.

Diligens & studiosus inspector huius Capituli perpendere debet, quis vel qualis, aut quantus sit huius vineæ fructus qui tanti prætij æstimatur, vt pro eius assecutione non decem, aut viginti, aut triginta, sed

determinatè mille sunt argentei deferendi, & qui hos deficiens, comparare hunc fructum possit non quilibet potens & diues, siue officialis vel priuatus, sed absolutè vir dici, & esse debeat.

Quis igitur fructus est iste? nimirum quidã ille qui velut tribus pulchritudinis coloribus depingitur, videlicet potètia, sapientia, bonitate: potentia quidem qua nihil efficacius, sapientia qua nihil rationabilius, bonitate qua nihil dulcius. Nam potentia nulla impossibilitatis vel infirmitatis lege constringitur, sapientia nihil admittit quod rationis virtute careat, bonitas tanta dulcedinis multitudine affluit, vt nihil supra. Præterea huiusmodi fructus attactus & vsus efficax & saluberrimum sanitatis toti homini præbet experimentum. Sed vbi hoc in creaturis & visibilibus inuenitur? nunquid in Angelis? scriptum est autem, quia & in Angelis suis iniquitatem reperit. Creatura enim corruptioni & mutabilitati subiacere potest, quod autem non potest, immutabile & incorruptibile esse necesse est.

Porò tres pulchritudines huius fructus diximus tales esse, vt nihil supra se suscipere possunt, potest tamen aliquid infra esse, quod ex earum affectione vel participatione dicatur aliquo modo potens, sapiens & bonum esse, sed

Fructus vineæ Dei, Deus est.

Iob. 4.

Fructus vineæ Dei tres habet pulchritudines.

Iob. 2.

Gen. 3.

sed non substantialiter potentia, sapientia, bonitas. Quod enim susceptibile & participabile est, non idem est quod suscipiens & participans: nam suscipiens & participans est, quando nec suscipit nec participat, atque ideo mutabilitati subiacet & potest corrumpi: porro susceptibile & participabile in sui semper essentia immutabiliter consistens nunquam potest corrumpi; nulla autem creatura susceptibilis & participabilis est. Deus igitur est. Cum ergo quærimus, *quisnam fructus huius vineæ sit*, & omnes eius virtutis & pulchritudinis circumstantias attendimus, procul dubio Deum esse postremo concludimus. Susceptione autem ex participatione hoc consequitur rationalis creatura, ut quandoque transeat in incorruptionem & immutabilitatem, non naturâ, sed gratia, atque ita ex homine operante & Deo cooperante, quasi nascitur & crescit fructus iste, qui est premium omnium ad Dei regnum pertinentium, & appellatur vera beatitudo. Vera autem beatitudo ipse est **D E U S**, quem habere & quo frui æternaliter esse verè beatum esse. *Fructus igitur iste D E U S est.*

Creatura quomodo in corruptio- nâ suscipiat.

Esa. 63.

Fructus vi- tæ Dei qualis sit, &

Porro de qualitate huiusmodi fru- ctus quid dicemus, cum de ea

scriptum sit, quod *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*: Veruntamen superius eundem fructum tribus distinxi- mus coloribus, quod magis ad qualitatem pertinet, non quod differentia colorum diuersum faci- at fructum, sed quod hæc diuer- sitas ita inseparabiliter vni sub- stantiæ cohæreat, ut nullam pro- prietatis virtutem & efficaciam aliquo modo adimat. Sicut enim, verbi gratia, in vno aliquo subiecto tres conueniunt colores, & vnus nomen habet ut dicatur rubeus, alter albus, tertius viridis, vna tamen sub- stantia & eadem est, quæ hos continet; sic in isto fructu, cum aliud non sit potentia, aliud sapi- entia, atque aliud bonitas, vnus tamen & idem est fructus, & v- nam atque eandem virtutem & efficaciam ubique habet, videlicet posse, sapere, vegetare, quæ tamen efficiunt ut nihil boni sit, quod eius plenitudini desit.

quomodo à quidditate eius differat

De quantitate verò huius fructus quid dicendum est, cum tanta immensitatis sit, ut nullo circum- scribatur loco, nullo concludatur termino? videtur tamen quæ- dam spatia habere, non secun- dum se, sed secundum participans: nullum autem huius rei partici- pans esse potest, nisi rationa- lis creatura. Porro rationa-

Fructus vi- tæ Dei quâ- tus sit.

Rationalis creatura, a- lia spiritua- lis alia cor- poralis.

lis creatura, altera spiritualis est, ut Angelus & anima, altera corporalis ut elementa, & quæ ex his composita sunt. Sed quia non est huius loci de corporalis rei dimensionibus disputare, quæ linea, superficie, vel solido corpore constituentur, fructus autem iste de cuius

Ioh. 4.

quantitate dicere cœpimus, non corporalis sed spiritualis est; *Deus enim Spiritus est*, de cuius quantitate quia incomprehensibilis & incircumscriptus est, nec cogitare nec dicere aliquis potest, videamus tamen nunc, quæ sint spatia quæ habere potest non secundum se, sed secundum participans.

Deus non secundum se, sed participans spatia sua habere possit.

Quicquid enim honestatis, sanctitatis, bonitatis, disciplinæ vel scientiæ habere potest participans anima, de participabili Deo quasi per profluentem in se gratiæ sumit vigorem; atque per hoc videtur habere participans aliquid longius vel breuius, latius vel angustius, altius vel inferius, secundum quod illi placet distribuere, qui *dat unicuique gratiam secundum mensuram fidei*. Vnde Apostolus ad illos loquens quos ad huiusmodi dimensiones suscipiendos hortabatur, *in charitate*, inquit, *radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, altitudo, & profundum.*

Rom. 12.

Quia verò fructus iste, de quo loquimur, de radice charitatis nascitur & crescit, & ad maturitatem quasi ad perfectionem pervenit, non quantum ad capabilem Deum, qui semper perfectus, sed quantum ad capace[m] hominis mentem, qui augmento & detrimento subiacet, ut hoc modo proficiendo Deum quandoque comprehendat, cum quo suo modo perfectus & incommutabilis fiat, primo videamus de ipso nostro Domino Iesu Christo, quomodo iuxta humanitatem de radice charitatis omnes has in se susceperit dimensiones, longitudinem videlicet, latitudinem, altitudinem, & profundum: *quis enim maiorem eo charitatem habuit, qui animam suam pro quibus suis posuit?*

Ioh. 15. 10.

Si autem ponamus oculos mentis, in genere & qualitate passionis eius, videbimus omnes has dimensiones in ea venerabiliter & laudabiliter contineri, & hoc exemplo omnem Christianam animam utiliter promoueri. In figura quippe crucis, notandæ sunt quatuor dimensiones istæ, scilicet longitudo, altitudo, latitudo & profundum, quæ ex radice charitatis Christi in totum protenduntur mundum, significantis & monentis omnem animam, quæ eius passione redempta fuerit, si prædictum fructum hoc est æternam beatitudinem consequi voluerit, eiusdem charitatis dimensionibus, iuxta modum & mensuram sibi concessam, ad eam pertingere debere.

Christus in cruce quatuor dimensiones charitatis, longitudinem, latitudinem, altitudinem, & profundum habuit.

Fructus vineæ Dei procedit de radice charitatis.

Quia verò fructus iste, de quo loquimur, de radice charitatis nascitur & crescit, & ad maturitatem

LATA

Lata enim debet esse charitas, quia usque ad dilectionem inimicorum extendi debet, sicut Christus in cruce pendens pro inimicis oravit, dicens, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciant: longa debet esse, quia non horaria, sed usque ad finem vitæ, sicut de Christo scriptum est, cum dilexisset suos, in finem dilexit eos; tantam quippe perseverantiam debet habere charitas, ut pro nullâ tribulatione vel angustia deficiat: alta debet esse, propter causam finalem, ut scilicet attendat propter quid agat vel patiat, hoc est propter æternam beatitudinem, quæ est fructus iste, de quo loquimur, propter quem semper sursum intendere, & in cælo conversationem habere monetur: profundum debet habere, quia nunquam absque timore debet esse, sed semper attendere, quod quicquid ex latitudine, longitudine, & altitudine consequitur, non ex suis meritis, sed ex Dei misericordiam habet, & ideo quia ignorat occultum & profundum Dei iudicium, quare vnum eligat, & alterum repellat, & semper finis incertus est, dum multi vocantur, pauci eliguntur, nunquam sine timore debet esse.*

Itaque quoniam in Christo habitat omnis plenitudo corporaliter, & ei non ad mensuram dat Deus spiritum, omnes autem sancti de plenitudine eius accipiunt, gratiam pro gratia; videntur ad harum dimensionum spatia,

suo quique modo vel mensuram pertingere, secundum quod eis dat, qui plenarie habet, & de sua plenitudine dare potest quantum voluerit.

Porro quia charitas veluti centrum in medietate posita omnes quasi per circumferentiam virtutes tangit, omnis enim virtus ex radice charitatis descendit; cumque omnis motus sex species habeat, fit namque ante & retro, sursum & deorsum, dextrorsum sinistrorsum; ad quamcunque partem mens hominis intentionem dirigit pro consequendo eiusmodi fructu, semper originem omnis boni motus à charitatis vigore accipit. Et quia ipse homo minor mundus dicitur, ad instar maioris mundi quatuor constat elementis, quatuor quoque mensuratur partibus, quibus continetur totus, si ad Dei similitudinem conferendam fuerit institutus, videlicet prudentia, iustitia, temperantia, fortitudine.

His quatuor partibus à centro mentis, hoc est charitate æqua distantiam porrectis, quicquid virtutis in anima potest esse, quasi circumferendo tangis & concludis.

Hæc ergo aliquo modo esse potest mensura siue dimensio, quam potest habere fructus iste participabilis, non secundum se, ut dictum est, sed secundum participans, ut quandoque à participante sicuti est adeptus,

Charitas aliarum virtutum centrum est.

Homo minor mundus dicitur.

Mensura fructus virtutis Dei quæ sit.

Luc. 23.

Ioh. 13.

Item beatitudo fructus vineæ Dei est.

Mat. 20.

Colos. 2.

Ioh. 3.

Ioh. 1.

tus, omnem deinceps adimat dimensionis in crescendo passibilitatem siue mutabilitatem, & conferat perfectè æternam impassibilitatem, immutabilitatem, immortalitatem.

Igitur iste fructus vera est beatitudo, vera autem beatitudo est Deus, cuius qualitas & imensitas incõprehensibilis est. Sed quia iam cognouimus, qui sit fructus prescriptæ vineæ, videamus nunc de offerente, qui sit, quia vir dicitur esse, nec aliter nisi vir sit, offerre possit. Vir quippe à virtute dicitur, & qui pro tanto fructu afferre debet, oportet vt virtutum pulchritudine & gratiâ respicere deat, quia non erit accepta oblatio, quã nulla virtutum commendat claritudo. In ratione enim dati & accepti ea debet esse forma vt talis sit in dante habitus compositio, & honestatis atque disciplinæ gratia, vt in accipiente pariat beneplacitum & hilaritatem vultus, & munus reddat acceptius. Et si hoc disciplinæ & honestatis bonum mortales inter se affectant, & approbant homines, quid putamus Deum omnipotentem & immortalem velle & quærere à nobis, cuius natura bonitas, sanctitas, honestas singularis & disciplina est? Ergò qui tali Domino offert, indutus debet esse fortitudine & præcinctus virtute: fortitudine quidem mentis ad coercenda & repellenda vitia & peccata, virtute animi ad bona opera agenda & exercen-

Quare dicitur Vir, qui pro fructu vineæ Dei affert mille argenteos.

Pf. 92.

da. Non enim recta est oblatio, quam culpæ repellit obfuscatio, quia & Cain Dominus dixit, si rectè offeras, rectè autem non diuidis, peccasti. Gen. 4. Rectè quidem obtulit, qui fruges terræ Deo dedit, sed non rectè diuisit, qui cor in malo detinuit, & oblationem suam inuidiæ peste maculauit: discernere enim debuit bonum à malo, quia nulla participatio lucis ad tenebras, nec possunt in conspectu Dei simul esse veritas & falsitas, æquitas & malitia. Rectè quidem obtulit, quia cui debuit, Deo obtulit, sed non rectè diuisit, quia quod erat melius Deo negauit, quod vilius dedit: non enim satis Deo charus est, imò Deo indignus est, qui rem suam illi quidem offert, seipsum autem sibi retinet.

Talem ergò virum Propheta describit in primo psalmo, vbi huiusmodi habitum viri & propositum repræsentat, quem psalmum quia intelligentibus notus est, quicunque hunc virum assumere cupit, iugiter meditetur, & opere exerceat: alio quoque loco hunc eundem virum breuiter commemorat dicens, beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius cupit nimis, & cætera, hoc est enim quod hunc virum efficit & beatum, quia virtutis est timere Deum, & mandata eius considerare & seruare; beatitudinis verò, quod propter hoc, potens in terrâ erit semen eius, & iustitia eius manet in seculum seculi.

Pf. 3.

Descri-

Descripto offertore, quem *Virum* decet esse, videndū nuno quid sit, quod pro tali fructu vir affert & afferre debet. Mille, inquit *argenteos*: millenarius numerus pro perfectione ponitur; argentum autem castorum eloquiorum purum & lucidum designat sensum, sicut scriptum est, *eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum*. Sed quid possumus dicere *argenteum* de hoc argento formatum & inscriptum? si diligenter inspiciamus, quid est quod format, vel inscribit in mente hominis imaginem Dei, imaginem sanctitatis & iustitiæ, nisi *præceptum Domini lucidum illuminas oculos*, oculos videlicet hominis interioris? Vbi autem præceptum Domini audimus, & vnde cognoscimus, nisi ex sanctâ scripturâ quæ est eloquium Domini? Hæc ergo scriptura bene intellecta format, & quasi quandam inscriptionem facit in mente hominis, ut cum electione sanctæ scripturæ charitatem perfectè assumpserit, *de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ*, argentei cuiusdam monetam suscipiat, hoc modo inscriptam, *ad imaginem & similitudinem Dei*. Hanc enim formam ipse rerum conditor homo i creando imprimendam instituit, dum dicaret, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostrā*, quod est dicere, faciamus hominem viventem rationabilem, Deo simi-

lem: cuncta etenim animantia duplici honore præcellit hominis conditio, dum dicitur *ad imaginem & similitudinem nostram*; *ad imaginem* videlicet, ut sit rationalis, *ad similitudinem nostram*, ut rectus sit sectando iustitiam Dei. Horum altero scilicet rationalitate carere non potest, alterum, hoc est diuinæ rectitudinis vel iustitiæ similitudinem nisi per gratiam assequi non potest: sed ea quâ carere non potest homo facultas rationalitatis instrumentum est, siue oculus quidam ad quærendam similitudinem Dei. Est ergo inexcusabilis, cum ad Dei similitudinem non peruenerit, quia videlicet bono instrumēto ad hoc, propter quod sibi datum est, uti noluit.

Hominis conditio duplici honore cuncta animantia præcellit.

Verum cum primum fecit Deus hominem, non solum rationalem, sed & similitudinis suæ fecit honore pollentem, *Deus enim*, inquit, *scriptura, fecit hominem rectum*, ipse verò implicuit se multis *questionibus*. Nunc autem seductus perdidit quidem honorem similitudinis Dei, se facultas rationis in eo permansit, per quam reuocantem audire, & ad restaurationem sui ducem ac præceptorum valeat sequi. *Argentum* ergo huiusmodi diuinus & summus ille trapezeta in animâ hominis inscripsit, quando eam rationalem & suæ sanctitatis participem fecit. Quo- circa.

Eccles. 7.

Quid per mille argenteos accipiendum, quos Vir offert pro fructu vineæ Dei.

Es. II.

Es. 18.

2. Tim. 2.

Gen. 1.

circa debitor est homo Deo, ut quia
 Deuseum hoc duplici honore infi-
 gniuit, intelligat debitum suum,
 videlicet ut rationis capax, ip-
 sa ratione duce semper ad Dei si-
 militudinem per sanctitatem profi-
 ciat, *ne si non intelligat, comparetur iu-
 mentis insipientibus, & similis fiat illis.*
 Hoc denique debitum quia homo
 debeat Deo ostendit Dominus in
 Euangelio, quia cum tentaretur à
 scribis & Phariseis dicentibus, *si li-
 cet censum dare Cesari an non,* respon-
 dit, *ostendite mihi numisma census;* qui
 cum ostendissent dixit, *cuius est hæc
 imago & superscriptio?* quibus respō-
 dentibus, *Cesaris, reddite,* inquit, *quæ
 sunt Cesaris Cesari, & quæ sunt Dei
 Deo.*

Hac ergò sententia sua demon-
 strat Dominus, & demonstrando
 docet, ut sicut iustum est homini
 mortali ea quæ illius sunt, & quæ
 ab illo donata sunt, tributaria sub-
 iectione reddi, ita iustū imò iustif-
 simum est, Deo omnipotēti & im-
 mortali ea quæ illius sunt, & quæ ab
 illo concessa sunt homini summa
 deuotione & humili subiectione
 deferri: Sunt autem homini à Deo
 concessa ratio & intellectus quibus
 ita uti debet, ut ad Dei similitudi-
 nem benè viuendo proficiat, atque
 hanc superscriptionem argentei in
 anima & mente sua ex sanctitatis
 fulgore suscipiat, *ad imaginem & si-
 militudinem Dei.*

Igitur huiuscemodi argenteum unū
 vel duos, siue tres aut plures, secun-

dum mensuram donationis Dei a-
 liquis fidelis offert, ut compareret
fructum illum, hoc est vitam æter-
 nam, quando fide quæ per di-
 lectionem operatur, tendit &
 proficit ad Dei similitudinem:
 Sed mille affert argenteos, qui perfe-
 ctæ sanctitatis claritate, Dei a-
 deptus est imaginem & similitudi-
 nem.

Siue *millena vnitas* vnā signi-
 ficat fidem, vnum baptisma, v-
 num Deum qui operatur om-
 nia in omnibus, & qui fru-
 ctum illum, hoc est æternam de-
 siderat vitam, oportet ut ve-
 ram & rectam fidem teneat &
 doceat, vnum Deum & vnum
 hominem habeat & colat, no-
 men Christianitatis quod in bap-
 tismo suscepit, fide & operibus
 exornet, veram, Catholicam,
 & vnā diuinam scripturam le-
 gat, doceat, amplectatur, &
 sequatur; Igitur cum hæc de se-
 meripsâ dilecta ad gratiam & glo-
 riam dilecti dicit, continuò dile-
 ctus respondens ait: *vineam meam coram
 me est.*

Millena
 vnitas quid
 significet.

VERSVS XII.

*Vinea mea coram me est: mille tui pa-
 cifici, & ducenti his qui custodiunt fru-
 ctus eius.*

Vinea, inquit, mea coram me est, hoc
 est cognosco & approbo meam
 vineam. Quid sit esse
vineam Do-
mini coram
eo.

vineam, ex hoc quod gratiam plantationis meæ in ea inuenio quàm si non inuenirem, coram me esse non posset, nec mea vinea dici posset. Nam de vobis, qui vinea mea dici & esse potestis, per Prophetam locutus sum, quia aspiciam vos & crescere faciam, multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum: qui enim coram me sic sunt, vt præsentia mea & visione digni sint, bonorum operum claritate fulgentes illos agnosco & custodio, quia oculi Domini super iustos, sicut è contrario, qui me postponunt contemnendo, illos quoque & ego postpono reprobando, atque ideo adiutorium gratiæ meæ non impendendo.

Mille tui pacifici, & ducenti his qui custodiunt fructus eius: ex opposito illius vineæ, quæ in prauum conuersa est, de qua dicitur, quia expectaui vt faceret vnam, fecit autem labruscas, melius huius capituli sensus patebit. Dicit enim Dominus per Osee de ea, sub specie meretricis, & fodi eam mihi, quindecim argenteis, & choro hordei, & dimidio choro hordei: Sacramentum autem in his numeris absconditum est pulcherrimum; hinc in mille argenteis, illic in quindecim argenteis, & choro hordei, & dimidio choro hordei, cuius videlicet hæc summa est, quod ista & virgo sit & viro coniuncta, illa autem neque virgo neque viro coniuncta: huius namque virginitatem vnitas millena, coniunctionem verò siue

nuptias binarius centenus significat. Arithmetici verò siue Abacista melius norunt quod dicitur, & qua ratione vnitas Virgo pronuntietur, vsu habent in suis tractatibus, quod videlicet in semetipsa multiplicata nihil creat, quia semel vnus, vnus est, quod nulli alij numero contingit: nam cæteri numeri in semetipsos ducti alios creant, vt bis duo quatuor, & ter tria nouem: porro nuptias huius centenus designat binarius, & hoc felicissimum est, quia dilecta hæc quæ ex fide est, & semper viro coniuncta est, & semper virgo permanet, semper generat, semper tamen virgo permanet.

E contra illius viduitatem simul & corruptionem illud designat, quod præteritum eius neque in vnitate mansit, neque ad binarium peruenit, cum dicitur, fodi eam mihi quindecim argenteis & choro hordei & dimidio choro hordei. Si argenteos attendas, neque decem sunt argentei quæ esset vnitas decena, neque viginti qui esset binarius decenus, sed sunt quindecim, in quo videlicet numero plus vnitate, minus est binario: similiter neque vnus tantum chorus hordei, neque duo sunt chori, sed chorus & dimidius hordei, plus monade, minus binario. Itaque & illi hoc infelicissimum est, quia neque virgo est, neque virum habet.

Igitur mille tui pacifici argentei,
 Nn hoc

Leuit. 26.

Psal. 33.

Esa. 5.

Osee. 3.

In mille argenteis, & quindecim argenteis, choro hordei, & dimidio choro hordei quid figuratur.

Osee. 3.

Quid per
mille paci-
ficos intel-
ligatur.

Eph. 2.

Instrumen-
ta pacis
quæ sint.

hoc est omnes sermones in vna fide
consonantes, numerus enim iste
millena vnitas est, & pacem hoc est
remissionem peccatorum facientes
vel adquirentes sunt tibi; quando-
quidem vnum Dominum, nam fi-
dem, vnum baptisma habere, est in
Catholicâ Ecclesia esse, vbi datur
remissio peccatorum per pacem, id
est Christum, *qui est pax nostra, qui
fecit vtraq; vnum.* Sancta etenim scri-
ptura, quæ hæc tria resonat & do-
cet, totam huius pacis summam in
se continet, quia quicquid legis, de
Deo, de fide, de Christianitatis re-
ligione est, & omnia Ecclesia sacra-
menta ex his sunt constituta, & qui
ea habet, sicut habere debet, pa-
cem illam consequitur, quæ non
sentit bella vitiorum; cumq; hac
pace ad virtutum abundantiam
profecerit, data sibi remissione
peccatorum, ad illam perpetuam
& nunquam finiendam pacem per-
tinget, vbi nullus labor, nullus do-
lor, nihil omnino erit, quod ei ad-
uersari possit.

Sunt igitur tria ista huius pacis
instrumenta, quia omni animæ ad
hanc tendenti semper consideran-
dum cui credat, quid credat, quo-
modo credat. Si enim quæras cui,
vel in quem credere debeas, Deus
tibi proponitur; si verò quæris
quid credere, Ecclesiæ tibi sa-
cramenta ostenduntur: porro
si quæras quomodo credere debe-
as, Christianitatis tibi religio præ-

scribitur, *fides enim sine operibus otiosa Iacobi 2.
imo mortua est, & sine fide impossibile est Hebr. 11.*

Deo placere. Proinde vt diximus pro-
pter istarum trium rerum vnitatem,
quæ veram æternamque constitu-
unt & acquirunt pacem, rectè
quidem huic vineæ mille dicantur esse
pacifici.

Sed *ducenti his qui custodiunt fru-* Quid per
ctus eius, cur esse dicuntur? primò ducentos
quidem videndum, *qui sint huius* accipien-
fructus custodes, deinde quid velit eis dum qui
datus numerus iste *binarius centenus,* dicuntur
de quo supra paulùm prælibaui- custodire
mus. *Custodes huius fructus* fructus vi-
de quo supra paulùm prælibaui- neæ Dei.
mus. *Custodes huius fructus* primo lo-
co dicere possumus eos, qui in Ec-
clesia Dei præsunt verbo & opere, &
ne per hæreticos aliosq; peruersos
homines fructus iste à fidelium
mentibus rapiatur, lingua manu-
que, hoc est doctrina & operatione
student obsistere, nunquam steri-
les esse, sed in seipsis & in alijs sem-
per virtutum sobolem procreare.
Secundo verò loco generaliter om-
nes Christiani *huius fructus custo-*
des esse debent, quia hoc ab eis exi-
git Christiana religio, ne malè vi-
uendo vitam æternam perdant,
sed semper cum Deo vnus spiritus
existentes, ex hac spiritali con-
iunctione bonorum operum fœ-
cunditate cumulentur, sicque
tandem virginali coniugio in
cœlestibus nuptijs quas hic
significat *binarius centenus,* cum
Deo in sempiternum perfru-
antur. Cuius coniugij dos erit
duplex

Binarius
centenus
caelestes fi-
gnificat nu-
ptias.

duplex stola videlicet beatitudo corporis & animæ, quam etiam potest significare binarius centenus, quia & centenarius in dextera manu eiusdem beatitudinis exprimit coronam.

VERSVS XIII.

Qua habitas in hortis, amici ascultant, fac me audire vocem tuam.

Post multa & diuersa pulchrè & laudabiliter prolata dilecti & dilectæ colloquia, quasi summam & finalem epithalamij huius deponens vocem idem dilectus, tanquam eruditæ iam, & ex consortio sermonis eius ad plenum edoctæ proclamat, atque vt specie sua & pulchritudine quam ex hac eruditione assumpsit, procedat in exemplū aliorū denūtiat. *Qua habitas*, inquit, *in hortis*, qui sunt *horti*, nisi amenitas scripturarum vel delectatio virtutum? nihil enim iocundius floret, vel dulcius olet, quam circa riuos & fluentia siue germina sanctarum scripturarum, & pulchram delectabilemque ac salubrem varietatem virtutum. Vtrobique enim laudabilis & cœlestis est disciplina, hic in discendo, ibi in faciendo. *Quid autem est in his hortis habitare*, nisi sanctæ legis frequenti meditatione & virtutum exercitatione requiescere? cuius enim voluntas in lege Domini est, & in lege

eius meditatur die ac nocte, simpliciter Gen. 27. cum Iacob domi habitat, hoc est in mentis suæ tranquillitate secura stabilitate moratur, nihil varium, nihil mutabile in fidei vel morum identitate recipiens: at contra in his hortis non habitat, qui cum Esau Ibidem. rerum secularium venationi intendens, circa mundi strepitum per sylvas cogitationum vagatur, neque unitatem fidei, neque morum integritatem conseruans.

Igitur ô dilectæ, qua in his hortis simpliciter ac salubriter habitat, fac me audire vocem tuam. Qualem vocem? vocem pij sermonis, vocem virtutis, vocem benè & rectè docentis, vocem iuste & piè viuentis: sicut enim vox magna est prædicatio vera & recta, sic & vox magna est conuersatio pia & sancta. Vox magna est humilitas, vox magna est obedientia, vox magna est castitas, vox magna est patientia, vox magna & sonora est charitas, & quot virtutibus sancta anima radiat, quasi tot magnis vocibus ad Deum clamat.

Et quare volo audire vocem tuam? videlicet vt te verbo & opere clamantem, sicut scriptum est, filij qui nascentur & exurgent, audiant & narrent ea filiis suis, vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant. Et quid est meum audire? nimirum approbare, acceptare, & meo adiutorio

Nn 2 dig-

Quid sit quod dilectus petat audire vocem dilectæ.

Pf. 77.

Per hortos amenitas scripturarum vel delectatio virtutum intelligitur.

Quid sit habitare in hortis.

Pf. I.

Audire Dei
est eius ap-
probare &
acceptare.

dignam iudicarem, cum enim au-
dio approbo, cum exaudio adiuuo.
Tu autem fac me audire vocem tuam:
quomodo facies? honestè & piè
conuersando, vera & recta docen-
do. Siquidem rationem & intelle-
ctum, memoriam & ingenium ti-
bi concessi, vt sis inexcusabilis, neq;
dicas te nec scire nec posse, omnem
tibi impossibilitatis exemi necessi-
tatem, quatenus vt debito habeas
vt facias: ego autem debitor tibi esse
volo, vt cum feceris quod iure fa-
cere debes, vincat cum iudicor; tuo,
inquam, iudicio vinci volo, quia
valde delector si meo benè vteris
dono, & idcirco tuum est facere vt
velim vocem tuam audire: attamen
tuum facere non est tuum, sed me-
um, quia vt velis & possis, munus
est gratiæ meæ.

Pf. 50.

Qui per a-
micos auf-
cultantes
ad vocem
sponsæ sig-
nificantur.

Fac me, inquit audire vocem tuam.
Quare? quia amici auscultant: cuius
amici? & mei & tui: mei per chari-
tatem quia me diligunt sermonem
meum seruando & opere imple-
ndo; tui quia te diligunt salutem tibi
optando, & precibus actibusq; ad-
iuuando. Sunt enim amici quos
corporalibus oculis non vides qui
de profectu tuo & salute, siue de
conuersione tua gaudent de quibus
scriptum est, quia gaudium est Angelis
Dei super vno peccatore penitentiam a-
gente. Hi nempe administrarij spiritus
sunt, missi in omnem terram, propter eos
qui hereditatem cupiunt salutis: hi e-
nim solliciti sunt & agunt pro salu-
te hominum, sicuti à quodam isto-

Luc. 15.

Hebr. 1.

rum amicorum inuisibilem cui-
dam amicorum visibilem dicitur,
quia in tempore illo confurget Mi-
chael qui stat pro filijs populi tui,
ac subinde, & nemo est adiutor meus
in omnibus his nisi Michael princeps ve-
ster.

Daniel. 2.

Dan. 10.

Isti ergo amici auscultant, quia val-
de delectantur audire vocem tuã,
ad me clamantem siue orando, siue
psallendo, siue prædicando, siue o-
ptando. sunt & alij amici, quos præ
oculis habes, qui etiam huiusmodi
vocis tuæ quadrifidum concen-
tiuū, veluti pulchrum διαττοσέρον
symphoniam audire delectantur,
& idcirco aures adhibent & auscul-
tant atq; optant audire te cantãtem
& dicentem, ego autem sicut oliua fru-
ctificauit in domo Domini, speraui in mi-
sericordia Dei mei, & expectabo nomen
tuum ante conspectum sanctorum tuo-
rum. Hi inquam sancti & tales amici
auscultant optatiuo & desideratiuo
modo, vt fias quales ipsi sunt sicut

Amicorum
auscultan-
tium ad
vocem
sponsæ alij
inuisibiles,
alij visibi-
les.

Pf. 51.

Rom. 9.

vnus ipsorum optabat anathema fie-
ri pro fratribus suis, quorum salutem
desiderabat; & quia ipse in hortis
virtutum, sapientiæ, quoq; & scien-
tiæ iam habitabat, sollicitus erat sic
vocem suam in auribus meis tem-
perare, vt & Deo & hominibus
placeret, & quid saluti hominum
competeret, vita & doctrina osten-
deret. Vnde hæc vox eius est ex hor-
tis sapientiæ & virtutis resonans, &
mihi audibilis, castigo corpus meum &
seruituti subijcio, ne forte dum alijs præ-
dicauero ipse reprobus efficiar. Hoc er-
gò mo-

Quam vo-
cem dede-
rit Aposto-
lus ex hor-
tis.

1. Cor. 9.

gò modo dum caro ita spiritui sub-
ijcitur, vt nihil infra se cupiat, so-
lum quod supra se est quærat, hæc
est vox quæ delectabiliter sonat in
auribus meis, imo hoc est *canticum*
Canticorum, quo nihil dulcius in
hac mortali vita cantare potest
homo mortalis & passibilis,
quali voce & quali cantico sem-
per rapitur ad illam ineffabi-
lem dulcedinem capiendam, quam
1. Cor. 2. *nec oculus vidit, nec auris audi-*
uit, cuius assecutio perficiet ho-
minem immortalem & impassi-
bilem. Hanc nempe vocem & hoc can-
ticum, dum Angeli & omnes
sancti mei auscultant & audire
desiderant, ad eandem gloriam
quam isti hoc est Angeli adepti
sunt; & illi hoc est homines sancti
per fidem, spem, & charitatem se a-
depturos non dubitant, te quoque
quæ nondum adepta es, secum adi-
pisci peroptant, atque pro hoc mi-
hi incessabiliter supplicant. Quid
tandem ad hanc vocem dilecta re-
spondet? *fuge dilecte mi, & cætera.*

VERSUS XIV.

Fuge dilecte mi, & assimulare ca-
prea hinnuloꝝ, ceruorum, super montes
aromatum.

Vox Eccle-
sia siue fan-
cta anima
in hac vitâ.
SI attentè inspiciamus magna hæc
vox, humilis corde, siue ad totam
Ecclesiam referamus, siue ad
quamlibet Deo deuotam animam:
cur enim sancta Ecclesia siue quæ-

libet sancta anima hæc ad Deum
non vtatur voce in præsentī vita?
dicit nempe vnus sanctorum, ex
parte cognoscimus, & ex parte propheta-
1. Cor. 13.
mus, cum autem venerit quod perfectum
est, euacuabitur quod ex parte est. Quid
iste persensit, qui cognoscendi, &
prophetandi imperfectionem in
hac vita præsentī pronuntiauit?
quod enim ex parte est, perfectum
non est; sed hanc imperfectionem
dicit euacuandam, quando in fu-
tura vita venerit quod perfectum
est: huiusmodi autem imperfectionem
si rectè consideres, nimirum
huius dilecti fuga est.

Fuga dile-
cti quæ sit.

Porro quicquid in sacramentis
Ecclesie agit, magna & profun-
da mysteria continet, quæ omnia
huius dilecti potentiam, virtutem
& gratiam prædicant. Sed quis est
qui de his ad plenum disputare va-
leat? Vnde dilecta præ huiusmodi
magnitudine attonita, ex parte co-
gnoscit, & ex parte prophetat, sed
quia ad plenum comprehendere,
non valet, deficit, & dilecto vt fu-
giat non pro neglectu, sed pro de-
fectu proclamat: fugæ enim subti-
lium rerum in discussione sacra-
mentorum *dilecti huius fuga est.* Nam
quando vim eorum & effica-
ciam ad plenum enarrare vel dif-
cutere non possumus, *fugit nos iste*
dilectus: item cum sacre scripturæ
faciem intendimus, sed eam plenè
peruidere & arcana thesaurorum
eius introire non possumus, profe-
cto, *fugit nos iste dilectus.*

Quare dile-
cta dilecto
fugam sua-
deat.

Nn 3

Sed

Dilectus
fugiens re-
tinendus
non est.

Lucta Ia-
eob cum
Angelo
quid nos
doceat.
Gen. 32.

Quid sit
claudicare
in bonam
partem il-
lud inter-
pretando.

Sed fugientem non temerè reti-
neamus, verùm quicquid in Sacra-
mento, vel sanctarum scriptura-
rum subtilitate comprehendere nõ
possumus igni comburamus, hoc
est, sancto spiritui reseruemus, &
ne in sensum hæreticum nimis dis-
cutiendo incidamus, fugere dile-
ctum sinamus. Nempe iuxta ex-
emplum *Beati Iacob qui cum Angelo*
luctatus est, nos quidem cum verbo
Dei luctari monemur, sed postquã
data benedictione tactu nerui
claudicamus, fugere Dei verbum
permittamus: quid namque est lu-
ctari cum verbo Dei, nisi infatiga-
biliter sensum sacræ scripturæ in-
uestigare? quid denique victorem
à victo benedictionem postulare
& suscipere, nisi ipsius sensus intel-
ligentiam quærere & inuenire? *Sed*
victor à victo benedictione accepta fœ-
more emarcente claudicat, quia is qui
sacram scripturam Deo inspirante
benè intellexerit, omni carnis vo-
luptate restinctâ, in actiua & con-
templatiua vitâ proficit, & grandi-
quidem spiritus commodo, sed
magno carnis suæ vincit detrimen-
to. *Deniq; is claudicat qui vicit, quia te-*
tigit qui victus est, neruum fœmoris eius,
& emarcuit; quomodo claudicat?
videlicet vno pede terræ innitens,
alterum à terrâ suspendens, id est a-
ctiuam vitam pro cura subditorum
non omnino relinquens, & con-
templatiuæ præcius dulcedine to-
tis viribus inhærens.

Iste claudus salit vel ascendit

sicut ceruus, terramque vix tangere
dignatur, nam *conuersatio eius in coelis* Phil. 3.
est: veruntamen ex parte, vno enim tã-
tum pede nunc interim illuc suspẽ-
sus est, donec veniat quod perfectum est. I. Cor. 13.
Et idcirco quia nunc perfectè cõ-
prehendere non potest, rectè dicit,
fuge dilecte mi. Cum ergò sensum
verbi Dei in monte cum Domino
loquentes, mente percipimus, illud
Apostoli attendamus, *noli altum sa-* Rom. 11.
pere sed time, ne dum dilectum fu-
gientem incautè prosequimur, in
peruersi dogmatis foueam dilaba-
mur. Item hoc modo *dilectum fugere*
dicimus, quia semper est incompre-
hensibilis: nam istud concedendum
est maiestati eius vt nõ possit com-
prehendi, semperq; sit desideratus
ac desiderabilis, nosq; lateat, quàm
diu sumus in hoc corpore, *quàm* Psal. 39.
magna sit multitudo dulcedinis eius, quã
abscondit timentibus se.

Dicamus ergò ei *fuge, fuge, cau-*
tus nobis ac prouidus, ne vnquam
dum viuimus, nos comprehendisse ar- Philip. 3.
bitremur, sequentes vt comprehen-
damus. Siue hoc modo dicat quæ-
uis fidelis anima & sapiens Deo
humili & deuota mente, *Domine*
non sum digna vt intres sub tectum meũ, Matth. 8.
non sum digna vt in me ostendas a-
liquod frequens præsentia, vel visi-
tationis tuæ miraculum: fuge, in-
quit, dilecte mi, non quæro in præ-
senti vitâ gloriam sed desidero gra-
tiam, non quæro claritatẽ miracu-
lorum, sed opto remissionem pec-
catorum: fuge, inquam, dilecte mi; &
saluus

Quid per saltus accipiatur, quos dilecta vult vt dilectus faciat similes saltibus capreae aut hinnuli ceruorum super montes aromatum.

Psal. 143.

2. Cor. 2.

Mons Apollus unde dicatur. 2. Cor. 12.

saltus huiusmodi similes saltibus capreae, aut hinnuli ceruorum effice, non super me, sed super montes aromatum, super excelsa merita Sanctorum atque perfectorum. Non est meum de diuinitatis tuae arcano, de altissimis praeceptorum tuorum documentis, de profundis Sacramentorum tuorum mysterijs tractare vel disputare, sed illorum potius qui montes excelsi possunt dici propter eminentiam sapientiae & virtutum, qui tacti spiritu tuo sancto fumigant tuum bonum odorem, vt possint dicere cum Apostolo, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, atque ideò rectè dicuntur montes aromatum.

Et quid mirum, si te ego infirmitatis meae conscia fugere dico, cum ipsi motes magni & docti, in ipsorum tuorum operum, siue praeceptorum, vel etiam Sacramentorum consideratione obstupescant, & te nunquam fugere sinant? nam vnus istorum montium, qui vsq; ad tertium caelum porrectus fuerat, & quae non licet homini loqui audierat, fugientem te, dilectum persequi timens, o altitudo, inquit, diuitiarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viae eius! quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? aut quis

prior dedit illi & retribuetur ei? quonia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria in saecula saeculorum. Rom. II.

Idcirco dilecte mi fuge, non vt me omnino derelinquas, sed quod hic, qui incomprehensibilis es, adipisci non valeo, in futura mihi vita, vera & aeterna beatitudine sine fine concedas. Similis esto capreae, hinnuloq; ceruorum super montes aromatum, hoc est, etiam perfectorum Sanctorum intellectum incomprehensibili diuinitatis tuae cognitione transcendere: siue in eorum cordibus tales factus, vt de virtute in virtutem proficiant, quia quoties electi de bonis ad meliora, de virtutibus ad virtutes proficiunt, quasi quosdam in eorum mentibus saltus fecit Deus, quatenus his paulatim gradibus siue saltibus, ad illum summum & perfectum perueniant statum, in quo videatur Deus Deorum in Syon, vbi possint incessabiliter dicere & cantare in auribus Domini Sabaoth non simpliciter canticum, sed Canticum Canticorum, hoc est cognoscere & percipere illud summum & optimum bonum in saecula saeculorum.

Saltus Dei in cordibus Sanctorum quid boni causet.

Psal. 83.

Amen.

* * *

Para-